
FILOLOGIA MODERNĂ: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN CONTEXT EUROPEAN

Nina Corcinschi

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC a organizat în data de 6-7 octombrie 2020, ediția a XIV-a a Colocviului cu participare internațională **FILOLOGIA MODERNĂ: Realizări și perspective în context european**, cu genericul **PAUL GOMA In memoriam. Est-etica rezistenței prin adevăr**. Partenerii evenimentului au fost Institutele Academiei Române: Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, Iași, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca, Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu”, București, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti”, București.

Ediția din acest an a fost dedicată scriitorului Paul Goma, care în data de 2 octombrie 2020 ar fi împlinit 85 de ani. Cu regret, din data de 25 martie 2020 a început posteritatea lui Paul Goma. O posteritate care impune un trist și incomod bilanț. Ce știm despre acest mare scriitor și luptător anticomunist, care ne-a dus cu demnitate numele în lume? Câte cărți i-a citit Basarabia lui, ale cărei istorie și idealuri de libertate și adevăr scriitorul le-a făcut cunoscute Occidentului, prin luările de cuvânt, articolele publicistice, volumele sale publicate în Franța, Germania, Italia, Marea Britanie, Suedia, Norvegia, Olanda? Pe Paul Goma, înainte de a-l recomanda orice contemporan care l-a cunoscut – îl recomandă cărțile sale. Realitatea aproape întotdeauna imită ficțiunea – este un principiu de creație al lui Paul Goma, care pune accentul pe autenticitatea literaturii. De aceea, toată viața și activitatea scriitorului, crezul lui uman și artistic, le aflăm din cărți. Copilăria de la Mana, adolescența

în refugiu, confruntarea cu Securitatea, lupta anticomunistă, închisorile, exilul sunt ilustrate pe larg și fără echivoc (neuitarea și exprimarea răspicată a adevărului, fiindu-i reperul existențial și artistic) în romanele, articolele de presă, jurnalul lui. Dincolo de valoarea de bildungsroman, aceste scrieri sau *scrisuri*, cum le numește scriitorul, se impun prin valoarea lor de destin colectiv, de dramă a umanului mutilat și degradat în numele unei ideologii ucigașe. Din volumele *Ostinato*, *În cerc*, *Garda inversă*, *Patimile după Pitești*, *Bonifacia*, *Arta refugii*, *Astra*, *Sabina*, *Roman-intim*, *Din calidor*, *Jurnale* etc. aflăm o experiență pe cât de personală, pe atât de colectivă, un destin de basarabean prigonit, care e chiar destinul Basarabiei aflate mereu „sub vremi”.

Paul Goma a fost consecvent operei, prin exemplul întregii sale vieți. Scriitorul a luptat deschis cu Securitatea, a condamnat comunismul, a vorbit fără jumătăți de măsură despre tortionarii istoriei, spunându-le pe nume, strigându-le în față faptele abominabile. Refugiul în România al basarabeanului prigonit de sovietici, confruntarea cu cei mai fioroși securiști, închisorile politice de la Gherla, Pitești, Jilava, domiciliul forțat, atentatele la onoare, dar și la viață, sunt marile teme din romanele lui, care au vestit Occidentului despre teroarea pe care o instalase comunismul în spațiul românesc. Expuse în plin totalitarism, aceste teme denotă un curaj aproape inuman al lui Paul Goma, numit pe bună dreptate de către Miron Radu Paraschivescu și, mai apoi de către Eugen Ionescu, „Un Soljenițan român”. Un astfel de curaj, al vieții și al scrisului, trăite sub semnul adevărului, în lumina tăioasă a dreptă-

ții, „justițiarul Goma”, l-a plătit cu o existență plasată mereu în situații-limită. Omul a pățit prin refugiu, bății în închisorile Securității, amenințări cu moartea etc. Scriitorul a plătit cu însingurare, excludere din viața culturală românească, cu respingere din partea confratilor, cu volume topite, cărți scoase din circuitul literar, cu etichete injuste cum că ar fi un scriitor netaleat, un antisemit, un cârcotaș etc.

Scrierile lui Goma demonstrează însă altceva. Confirmă un talent autentic, pun în valoare un mare prozator, ilustrează o conștiință artistică insolită. „Eu nu sunt un disident. Eu sunt scriitor. Punct” – este crezul cu care scriitorul basarabean a insistat să înlăture prejudecata abordării sale, exclusiv prin lupa politicului, a ideologicului. Un scriitor adevărat își pune talentul în slujba adevărului. Un scriitor este conștiința vie a poporului său, este o portavoce a idealurilor naționale. Un scriitor nu se poate abate de la criteriul adevărului și al dreptății – iată principiile de creație ale lui Paul Goma.

Am invitat comunitatea academică să participe la redescoperirea lui Paul Goma prin intermediul operei sale. Au răspuns invitației, pentru ședința în plen: Prof. univ., dr. Bogdan CREȚU, directorul Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române, Iași, prof. univ., dr. Sorin ALEXANDRESCU, Directorul Centrului de Excelență în Studiul Imaginii, Universitatea din București, Mariana SIPOȘ, scriitoare, reprezentantul legal al lui Filip Goma.

A prezentat comunicări în plen și acad. Mihai CIMPOI, care a vorbit despre arhetipalitate și modernitate în proza lui Paul Goma. Doamna prof. univ., dr. hab. Iraida CONDREA, a prezentat tema *Exuberanța lexicală în creația lui Paul Goma*, iar conf. univ., dr. Oxana CHIRA, ne-a oferit o „plimbare” printre eufemismele „din calidorul” lui Paul Goma.

Comunicările domnilor Bogdan Crețu

și Sorin Alexandrescu s-au axat pe crezurile literare, dar și umane ale lui Paul Goma, pe excepționalitatea acestui scriitor. Paul Goma a fost cel care a dat greutate de sens verbelor „exilat”, „renegat”, „interzis”, trăindu-le pe propria piele cu asupra de măsură, a observat Bogdan Crețu. Deși a avut o fire aprinsă, un temperament vulcanic, o atitudine controversată, uneori injustă în raport cu oamenii, Paul Goma merită grabnic recuperat drept un mare scriitor și opozant anticomunist, a punctat Sorin Alexandrescu. Mariana Sipoș, reprezentanta lui Filip Goma, a transmis un mesaj deosebit de cald pentru participanții la conferință:

„Aș vrea în primul rând, să felicit inițiatorii ediției din acest an a Colocviului Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” de la Chișinău pentru modul exemplar în care l-au organizat. Și spun acest lucru pentru că am participat recent la două festivaluri internaționale de literatură, unul în Mexic și altul în Spania, tot online, bineînțeles, și nu văd nicio diferență în conceperea, în organizarea și în toate demersurile făcute pentru buna desfășurare a evenimentului. Am spus că îi felicit pe inițiatori, dar în egală măsură mă adresez participanților și vreau să subliniez și rolul directoarei Institutului, doamna Nina Corcinschi, prietena mea Nina și prietena de suflet a lui Paul Goma, împreună cu toate celelalte cercetătoare ale operei lui din Basarabia, pe care el le numea, nu o dată, mândru de ele și recunoscător: „fetele mele de la Chișinău”.

Și sunt tentată să mulțumesc pentru genericul ales, în memoria lui Paul Goma, dacă nu mi-aș da seama că, de fapt, la Chișinău s-a făcut zilele acestea, când Paul Goma ar fi împlinit 85 de ani, ceea ce se face într-o țară normală care își prețuiește valorile și le omagiază memoria după ce nu mai sunt în viață.

Și cum să nu te gândești câtă plăcere i-ar fi făcut lui Paul Goma să citească argumentul din prezentarea colocviului (un mic eseu scris - presupun - de Nina Corcinschi) când scrie:

„Scrierile lui Goma demonstrează însă altceva. Confirmă un talent autentic, pun în valoare un mare prozator, ilustrează o conștiință artistică insolită. *Eu nu sunt un disident. Eu sunt scriitor. Punct* – este crezul cu care scriitorul basarabean a insistat să înlăture prejudecata abordării sale, exclusiv prin lupa politicului, a ideologicului.”

Participă la acest colocviu doi prieteni ai mei din România care au spus - și public și în corespondența purtată în ultimii ani - că poate a sosit timpul să facem disocierea necesară și să lăsăm deoparte formula „cel mai mare disident român” care, cred eu, s-a întins ca o pânză impermeabilă peste opera lui, împiedicată astfel să iasă cu adevărat la lumină și să fie cunoscută și apreciată așa cum merită opera unui mare scriitor.

Și pentru că suntem într-un mediu academic, aș vrea să evoc aici o mare personalitate științifică, nu are rost să-i înșir aici toate titlurile românești și internaționale (ar ocupa o pagină întreagă, se găsesc pe internet) care a scris primele studii despre opera lui Paul Goma, e vorba despre Tatiana Slama-Cazacu. În 1998, pe 28 iunie, cel de-al șaselea Congres Internațional de Psiholingvistică din Franța, se deschidea cu conferința Tatiane Slama-Cazacu intitulată *O analiză psiholingvistică: viață, personalitate, limbaj*, dedicată operei lui Paul Goma. Să menționez, totuși că Tatiana Slama-Cazacu nu era doar o profesoară de la Universitatea din București, ci și Președinta de onoare a Societății Internaționale de Psiholingvistică Aplicată. O versiune extinsă a conferinței a fost publicată în revista *Vatra*, nr 10-11 din anul 2000, dar, când am cunoscut-o pe doamna Slama-Cazacu, mi-a dăruit versiunea în franceză, fotocopiată din volumul tipărit în Franța cu lucrările congresului.

Și mai vreau să menționez că am cunoscut-o personal grație lui Paul Goma, îl vizitam ori de câte ori eram la Paris (dar și prin vecini, adică în Spania, Germania

sau Elveția) și într-una din vizitele mele din anul 2005 am văzut lipit de marginea computerului un sticker galben cu un număr de telefon și numele Tatiane Slama-Cazacu. M-am mirat, nu știam că se cunosc, mi-a spus că tocmai fusese pe la ei, iar ulterior, citindu-i *Jurnalele*, aveam să citesc despre alte vizite și despre corespondența cu doamna profesoară. Atunci, în 2005, mi-a dat numărul de telefon, am sunat-o, m-a invitat acasă, mi-a dăruit multe fotocopii și cărțile ei (una, din 2000, se numește „Deceniul iluziilor spulberate”, azi, dacă ar mai fi trăit, ar fi trebuit să scrie poate „Trei decenii de iluzii spulberate.”) Urma să facem o emisiune la televiziunea română, unde lucram atunci, când am invitat-o nu era în țară, pe urmă m-a purtat destinul pe mine pe alt continent aproape 5 ani.

Revin la *Jurnalul* lui Paul Goma în care scrie: „27 octombrie 2000. Am primit de la Tatiana Slama-Cazacu fotocopia articolului ei publicat în *Viața românească*. **Este primul, în românește, care mă discută în mod serios** (s.m.: M.S). Obiecțiile (care sunt foarte serioase) nu mă supără, căci sunt făcute cu bună credință.” Articolul se intitula: „Un limbaj copleșitor: *Roman intim* de Paul Goma” și a apărut în nr. 4-5/2000 al revistei amintite.

Asta își dorea Paul Goma: să fie citit, să fie comentat. Cărțile sale, chiar dacă au fost publicate (în condițiile pe care le știm) nu s-au bucurat în România de atenția criticii: o cronică, cel mult două sau deloc. Cu excepția primelor trei volume din *Jurnal*, cele de la Nemira, în urma cărora – se spune – Paul Goma și-ar fi pierdut toți prietenii... Nu-i adevărat: și-a pierdut câțiva (7-8 să zicem 9), dar nu din vina lui, vezi volumul *Unde am greșit?*, publicat de mine cu trei luni înainte de plecarea lui Paul Goma dintre noi. Ca un testament, cum bine spunea Emilian Galaicu-Păun acum câteva zile la Europa Liberă. Dar Paul Goma a avut în continuare foarte mulți prieteni. Pot cita acum – cu riscul de a uita pe cineva – cel

puțin douăzeci, chiar treizeci. Îi găsim în *Jurnalele* lui. Unii participă la acest colocviu. Aș vrea să amintesc, în semn de recunoștință și respect doar trei dintre ei, care, ca și Tatiana Slama-Cazacu, nu mai sunt printre noi: Andrei Vartic, Luca Pițu, Mihai Creangă.

Tuturor, oriunde s-ar afla, Filip Goma le mulțumește în numele tatălui lui, care nu o mai poate face. Și sunt de acord cu Filip care mi-a spus că și el își dorește să ajungă cărțile scrise de Paul Goma la cât mai mulți cititori, să fie citite, să fie comentate, criticate, dar cum spunea chiar Paul, „cu bună credință”, nu desființate pe necitite, adaug eu...

Și am convenit cu Filip să vă transmit

că, dacă există o posteritate a lui Paul Goma, această să însemne, în primul rând, NEUITARE...

Lucrările în ateliere, deși au abordat un spectru larg de teme și probleme, nu s-au îndepărtat prea mult de genericul conferinței. Or, Paul Goma nu a fost doar scriitorul unor teme de mare interes național și uman. A fost un scriitor autentic al Limbii Române, un inovator în interiorul sistemului lingvistic și literar, un promotor al literaturii valoroase. A aborda probleme care țin de funcționalitatea limbii române, de procesul literar înseamnă a vorbi implicit de limba în care a scris Paul Goma, de literatura în care a crezut cu sfințenie.